

akblad voor de
roenvoorziening
0 april 2008
0e jaargang

3

Tuin&Landschap

Geen vlinder minder

Nieuwe opleiding monteurs

Baarnse Bos bijzonder park

Vlinders, zoals het oranjetipje, hebben de warmte van de zon nodig om actief te kunnen zijn.

De dagpauwoog is één van de tien – algemene – vlindersoorten, die het momenteel erg moeilijk hebben in Nederland.

Hoe meer vlindersoorten, hoe interessanter het landschap

Precies 25 jaar is De Vlinderstichting al in touw om de dag- en nachtvlinders voor Nederland te behouden. En niet voor niets, veel vlinders hebben het moeilijk in ons keurig ingerichte kikkerland. Jammer, want waar veel vlindersoorten voorkomen, is de natuur in evenwicht, de biodiversiteit groot en het landschap van hoog niveau.

Tekst Ineke Koopmans
Beeld Henk Bosma, Chris
van Swaay, Ab Baas en
Tycho Hoogstrate

In Nederland komen meer dan 2.200 soorten vlinders voor. Ze zijn verdeeld over 21 families en ingedeeld in twee groepen: de microvlinders ofwel kleine vlinders (circa 1.300 soorten) en de macrovlinders (zo'n 900 soorten). De macro's zijn weer onderverdeeld in de dag- en de nachtvlinders. Van de 900 soorten macro's in Nederland, behoren er 53 tot de dagvlinders.

Uit monitoring blijkt dat de vlinderstand in Nederland (nog steeds) achteruitgaat. Vijftig jaar geleden telde ons land zeventig soorten dagvlinders. Nu zijn dat er nog maar 53, waarvan er 33 de status 'bedreigd' tot 'ernstig bedreigd' hebben. Een veelgemaakte fout is de gedachtengang dat soorten die achteruitgaan, voornamelijk zeldzame soorten zijn. Dit klopt niet, want ook met veel algemene soorten – die niet op de Rode Lijst staan – gaat het niet goed. Met het zwartspruitdikkopje, het geelspruitdikkopje, de kleine vos, de citroenvlinder en de dagpauwoog gaat het zelfs erg slecht. Gelukkig is er ook een aantal soorten waarmee het goed gaat, waaronder de gehakelde aurelia, het boemblauwtje, het groentje, de eikenpage en de koninginnenpage.

Hoe het komt dat het aantal soorten dagvlinders afneemt, is niet met een reden te duiden. Niet één factor veroorzaakt de afname maar een

complex daarvan. Grofweg zijn de oorzaken van achteruitgang: verdwijnen van leefgebied, kwaliteitsverlies door vermeting, verzuring en verdroging, kwaliteitsverlies door veranderd beheer, versnippering en veranderend klimaat.

Keurig aangeharkt

Hoewel de klimaatverandering niet uitgevlakt moet worden, vormt het feit dat Nederland te veel is ingericht een van de grootste bedreigingen voor vlinders. Veel grond is in gebruik, Nederland is grotendeels 'keurig aangeharkt' en vlinders hebben daar geen profijt van. Ook zijn de leefgebieden van vlinders steeds verder uit elkaar komen te liggen. En wanneer een vlindersoort ergens verdwijnt, is de kans groot dat hij daar nooit meer terugkomt. De meeste dagvlinders kunnen namelijk niet ver vliegen. Een brede weg of een kanaal kan al een te grote hindernis vormen.

Daarom is het voor de vlinders in Nederland heel belangrijk dat er bloemrijke bermen, houtwallen en natuurvriendelijk openbaar groen aanwezig is: hiermee kunnen ze weer van de ene naar de andere plek komen. Ook particuliere tuinen kunnen hierin een rol spelen. Zolang er maar veel variatie is in soort en type beplanting, en er ►

Met de kleine ijsvogelvlinder gaat het de laatste jaren weer wat beter. Deze soort gedijt bij goed bosrandbeheer met veel open plekken en kamperfoelie.

De ideale bosrand bestaat uit een geleidelijk gradiënt: van lage planten, via struiken naar hoge bomen. Vlinders kunnen zich zo oriënteren en vinden er beschutting en zon.

TIPS VOOR VLINDERSTIMULEREND BEHEER

Ruim het groen niet te netjes op. Vlinders overwinteren allemaal op hun eigen manier, in verschillende stadia. De eitjes, rupsen en poppen zoeken beschutting in het gras, tussen de beplanting of onder afgevalen blad. Laat uitgebloeide planten dus vooral met rust, zodat dieren kunnen overwinteren en er een strooisellaag op de bodem kan ontstaan.

Creëer warme en beschutte plekjes. Vlinders kunnen zichzelf, als koudbloedige dieren, niet warmhouden. Er zijn verschillende mogelijkheden om luwte te creëren, zoals met sleedoorn- of ligusterhagen. Aanbrengen van reliëf is ook een goed middel om voor warmte te zorgen. Zo zullen vlinders graag vertoeven op een zuidhellinkje met zandige en onbegroeide plekjes.

Maai gefaseerd. Wanneer bermen en slootkanten gemaaid worden, verdwijnt op dat moment al het voedsel (nectar) voor vlinders. Gefaseerd maaien is daarom van groot belang.

Maai niet in de winter, zodat de poppen en rupsen die beschutting hebben gezocht, niet verstoord worden.

Laat een hoekje met brandnetels staan. Enkele vlindersoorten hebben de grote brandnetel als waardplant (atalanta, kleine vos, landkaartje, dagpauwoog, gehakkelde aurelia). Een halfzonnig hoekje met brandnetels kan deze soorten verleiden tot het leggen van eitjes.

Plant vlindervriendelijke planten. Buddlejia heet niet voor niets vlinderstruik: deze plant staat op nummer één van de 'vlinderplanten top tien'. Daarnaast zijn ijzerhard, beemdkroon, damastbloem, hemelsleutel, herfstaster, koninginnenkruid, lavendel, vaste muurbloem en kattenstaart voorbeelden van goede nectarplanten. Er zijn ook planten die een dubbele functie vervullen. Pinksterbloem bijvoorbeeld is de waardplant van het oranjetipje en levert ook nectar voor vlinders.

Plant hagen en struwelen, want ook deze zijn vaak een goede voedselbron voor vlinders. Daarnaast zorgen ze voor beschutting. Een heestermassa werkt gunstig omdat de wind wordt verstrooid en afgezwakt. Als de hagen ook nog nectar leveren (vuilboom, wegedoorn, kornoelje, liguster) hebben ze een dubbele functie voor vlinders.

Leg vlindervriendelijke tuinen aan, deze kunnen als rust- of woonplaats voor vlinders dienen. Zowel een traditioneel ingerichte tuin als een wildeplantentuin kan geschikt zijn voor vlinders. Het is dan ook niet zo dat een vlindervriendelijke tuin per definitie een rommelige tuin is, of meer onderhoud vraagt dan een 'gewone' tuin.

Hoe meer vlindersoorten, hoe interessanter het landschap

Het gaat goed met het groentje, hier op rolklaver.

In het zuiden van Nederland kun je tegenwoordig overal de koninginnenpage tegenkomen.

De veenbesparelmoervlinder heeft amper nog geschikte leefplekken in ons land.

beschutting en bloemen te vinden zijn.

De ideale bosrand voor vlinders is een natuurlijke, geleidelijke overgang van open veld naar bos: van lage planten, via struiken naar hoge bomen. Deze zogenaamde zoom- en mantelvegetatie is overigens niet alleen voor vlinders, maar ook voor veel andere diersoorten heel belangrijk als (onderdeel van hun) leefgebied. Struweelvogels kunnen er bijvoorbeeld foerageren, reptielen of bosvlinders kunnen er zonnen en voor insectenbestuivende plantensoorten is het een goede standplaats. Het zijn vaak juist zeldzame en bedreigde soorten die een goed onderkomen vinden

in de geleidelijke bosrand. Beheer dat specifiek gericht is op het maken of beter ontwikkelen van een dergelijke bosrand, verhoogt de kwaliteit van het leefgebied van de soorten.

Afwisseling in het landschap is eveneens belangrijk voor vlinders. Zij kunnen zich oriënteren via hoogteverschillen in bijvoorbeeld beplanting. Door variatie in hoogte en massa ontstaan ook beschutte plekjes waar vlinders graag gebruik van maken. Vlinders zijn koudbloedig en hebben daarom de warmte van de zon nodig om actief te zijn. ■

Veel meer nachtvlinders

Er zijn in Nederland veel meer nachtvlinders dan dagvlinders. Vrijwel alle nachtvlinders vliegen 's nachts, maar ruim honderd soorten zijn ook overdag actief, de overdag actieve nachtvlinders. De sint-jansvlinder en de kolibrievlinder zijn voorbeelden van dit type nachtvlinders. Veel nachtvlinders worden actief op het moment dat het begint te schemeren. Ze vliegen graag nabij struiken langs rustige wandelpaden. Hoe soortenrijker de vegetatie, des te meer soorten nachtvlinders er zijn te verwachten. Open bossen en bosranden zijn vaak de meest soortenrijke plaatsen, maar ook bloemrijke graslanden zijn geschikt.

Nachtvlinders komen vaak op andere bloemen af dan dagvlinders. Tabaksplant, teunisbloem, nachtsilene en kamperfoelie zijn favoriet. Vooral 's avonds en 's nachts verspreiden deze bloemen een sterke geur

en verleiden, mede door hun helderwitte en gele kleuren, de schemer- en nachtvlinders tot een bezoek. Dagactieve nachtvlinders bezoeken graag rode spoorbloem, dagkoekoeksbloem en andoornsoorten.

Deze Buddleja heeft een kolibrievlinder aangetrokken, een overdag actieve nachtvlinder. Aan de vorm van de voelspriet (geveerd) kun je zien dat het geen gewone dagvlinder is (voelspriet eindigend in 'knopje').

Tuinen inrichten voor vlinders via www.tuinenlandschap.nl